

Planteavl 1939.

Af Konsulent *H. Land Jensen.*

Til Trods for at 1939 som Helhed gav ret gunstige Vilkaar for Landbrugets Planteavl, vil Aaret dog i nogen Grad blive erindret som et Ulighedens Aar. Vækstbetingelserne og Produktionsmulighederne skiftede stærkt fra Foraar til Sommer og igen til Efteraar, og ikke mindst gjorde Uligheden sig gældende fra Egn til Egn og mellem Landsdelene. — 1939 blev et Krigsaar. Krigsudbruddet i September mærkedes vel ikke meget lige straks indenfor den hjemlige Landbrugsproduktion, men inden Aarets Slutning gjorde ændrede Produktions- og Forsyningsforhold sig dog ret stærkt gældende og blev bestemmende for særlige Dispositioner, der maatte træffes til Videreførelse af Planteproduktionen.

Tabel 1. Temperatur og Nedbør 1939.
(Efter Meteorologisk Institut.)

	Temperatur C°		Nedbør mm	
	1939	Normal	1939	Normal
Januar	1,4	0,1	78	44
Februar	3,2	÷0,1	25	34
Marts	1,9	1,6	31	41
April	6,5	5,5	39	40
Maj	10,6	10,7	20	42
Juni	15,3	14,2	32	47
Juli	16,5	16,0	92	64
August	17,9	15,3	80	80
September	13,9	12,3	47	57
Oktober	5,9	8,1	52	66
November	5,4	4,1	70	53
December	0,6	1,6	44	58
			610	626

Vinteren 1938—39 var mild og tildels nedbørsrig. Det fremgaar af Tabel 1, at Temperaturen i Januar og Februar laa væsentligt over Normalen. Fra Efteraaret var Jorden stærkt vandfyldt, og Nedbøren i Januar, der nærmede sig det dobbelte af Normalen, gav Anledning til en Del Over-svømmelser, der flere Steder generede de overvintrende Afgrøder. I Februar indtraadte en nedbørsfattig Periode, der fortsatte i Foraar og Forsommer. Temperaturen var i Marts omkring Normalen, i April en Del over, men Maj var ret kølig. I Juni indtraf varme Perioder, men Mangel paa Nedbør hindrede paa dette Tidspunkt Afgrøderne i at drage fuld Nytte af Sommervarmen. I Juli faldt der de fleste Steder rigelig Nedbør, der sammen med gunstige Temperaturforhold skabte særdeles frodige Vækstvilkaar. August havde betydeligt over normal Temperatur, og med normal Nedbør var Vækstkaarene fortsat gode. I September og Oktober gjorde Mangel paa Nedbør sig periodevis stærkt gældende, Oktober havde tilmed betydeligt under normal Temperatur. November havde fugtigt og mildt Vejr, i Slutningen af December begyndte Vintervejr at gøre sig gældende.

Som saa ofte før er de maanedlige Gennemsnitsobservationer et mangelfuldt Udtryk for de forskellige Egenes Vejrforhold og Vækstvilkaar. Den tørre Forsommer gjorde sig gældende overalt, men i meget forskellig Grad. De fleste Steder faldt der rigelig Regn sidst i Juni og først i Juli, men i det sydlige Midtjylland og Vestjylland holdt Tørken sig længere og var mere udpræget end de fleste andre Steder i Landet.

Landbrugsarealets Benyttelse. Til Belysning af Arealbenyttelsen anføres i Tabel 2 efter Det statistiske Departement*) en Oversigt over Landbrugsarealets Fordeling paa Landbrugets Hovedafgrøder og sammen-

*) I det følgende er, hvor intet andet er nævnt, Arealtal og Høsttal ligeledes hentet fra Det statistiske Departements Publikationer.

Tabel 2. Arealanvendelsen i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Korn	1318,6	1326,1	1354,3	1352,7	+2,6	42,4
Roer	443,5	435,7	444,4	447,8	+1,0	14,0
Kartofler	74,8	80,7	79,3	68,2	-8,8	2,1
Græs og Grønfoder ...	1262,7	1273,0	1259,7	1245,5	-1,4	39,0
Andre Afgrød. og Brak	82,2	86,3	75,2	80,8	-1,7	2,5
Landbrugsareal	3181,8	3201,8	3212,9	3195,0	+0,41	100,0

lignet med de nærmest foregaaende Aar samt Femaaret 1932/36. Det ses, at Kornarealet udgør 42,4 pCt., Roearealet 14,0 pCt., Kartoffelarealet 2,1 pCt., Græs- og Grønfoderarealet 39,0 pCt., medens andre Afgrøder og Brak kun lægger Beslag paa 2,5 pCt. af Landbrugsarealet, der i 1939 er opgjort til 3195,0 Tusind ha. Nedgangen i samlet Landbrugsareal fra 1938 til 1939 skyldes, ihvertfald delvis, visse Usikkerhedsmomenter ved Tællingen 1939. Af Forskydninger siden 1939 bemærkedes en Tilbagegang i Kartoffelarealet paa ikke mindre end 11,1 Tusind ha. Græs- og Grønfoderarealet viser ligeledes Tilbagegang, medens Korn- og Rodfrugtarealerne er ret uforandrede sammenlignet med 1938. Udviklingen i Retning af større Kornareal, som kunde spores i tidligere Aar, synes at være standset. I det store og hele tyder Arealopførelsen paa, at man endnu i 1939 bevarede den Stabilitet i Arealbenyttelsen, som har kendetegnet dansk Landbrug i en lang Aarrække, og hvis Hovedlinie er et vist fast Balanceforhold mellem Korn, Rodfrugter og Græs.

Kornafgrøderne. Arealfordelingen mellem Arterne anføres i Tabel 3. Fremgangen i Hvedearealet, som for en Del Aar siden var fremtrædende, synes at være standset. Der er dog endnu 16 pCt. større Areal i 1939 end i 1932/36. Rugarealet er siden 1938 gaet meget betydeligt tilbage, hvilket paa Baggrund af Krigssituatio-

Tabel 3. Kornareal i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	For- holds- tal 1939
Hvede	112,9	129,2	131,5	131,0	+16,0	9,7
Rug	141,2	139,2	145,1	135,2	÷ 4,2	10,0
Byg 2 rd.	342,7	365,4	393,5	410,3	+19,7	30,3
Byg 6 rd.	7,1	3,2	3,9	3,6	÷49,3	0,3
Hvid el. gul Havre .	353,5	357,5	357,0	355,1	+ 0,5	26,3
Graa el. sort Havre .	27,9	18,7	17,8	15,3	÷45,2	1,1
Blandsæd	329,6	309,2	301,9	299,2	÷ 9,2	22,1
Bælgsæd	3,7	3,7	3,6	3,0	÷18,9	0,2
Kornareal	1318,6	1326,1	1354,3	1352,7	+ 2,6	100,0

nen maa beklages stærkt. Ingen vidste i Efteraaret 1938, da der skulde tages Bestemmelse om Rugarealernes Størrelse paa de enkelte Ejendomme, at den Høst, der forberedes, skulde danne Grundlag for Befolkningens Ernæring under en Afspærringssituation, hvor de sædvanlige supplerende Tilførsler udefra ikke kunde paaregnes. At man skulde opleve en kraftig Tilbagegang i Rugarealet efter den stærke Fremgang fra 1937 til 1938 maa dog set fra et rent dyrkningsøkonomisk Synspunkt overraske en Del. Den voksende Forstaaelse af Rugens stabiliserende Betydning for Kornavlens og for Sædfølgen (og paa de lette Jorder som direkte Middel mod Sandflugt!) har ikke fundet tilstrækkelig Tilslutning i Praksis. Arealet med 2rd. Byg fortsatte i 1939 sin stærke Fremgang, 6 rd. Byg ses at være reduceret til helt betydningsløse Arealer. Havrearealerne er nærmest uforandret, Graahavren er atter reduceret. Blandsædarealet, der blev en Del indskrænket i tidligere Aar, var omtrent uændret i 1939, Bælgsæd har ogsaa i dette Aar været af helt underordnet Betydning, ja der er endog Tale om en Tilbagegang. Det bliver ikke let paa dette Grundlag at udvide Avlen til noget væsentligt, Afspærringssituationen opfordrer jo ellers til at tage ogsaa denne Mulighed for Stabilisering af Proteinforsyningen i Betragtning.

Den forholdsvis milde Vinter og de ret smaa Nedbørs-

mængder i Februar—Marts gav igen i 1939 gode Muligheder for at paabegynde Foraarsarbejdet tidligt. Paa Øerne og delvis ogsaa i Jylland var der allerede først i Marts gode Muligheder for Kornsaaning, og det var ikke smaa Arealer, der blev tilsaaet paa dette meget tidlige Tidspunkt. Indtrædende Frost omkring Midten af Maa-neden og senere en Nedbørsperiode standsede dog adskillige Steder Saaningen, der vel kun gennemførtes uden Afbrydelse paa de sydlige Øer og langs Kysterne, hvor Frostene gjorde sig mindre stærkt gældende. For store Dele af Jylland gennemførtes den afsluttende Vaarsæd-saaning først et Stykke ind i April. Paa mange Ejendomme havde man Mulighed for direkte at sammenligne tidligt saaet Korn med senere Saaning, og i Almindelighed faldt Sammenligningen som i tidligere Aar ud til Fordel for den tidlige Saaning.

Vintersæden overvintrede jævnt godt. Sneskimmel, fremkaldt i December af pludseligt Snelæg over Afgrøder, der endnu var i Vækst, udtyndede en Del Marker noget, men Buskningen i Foraars-tiden udbedrede for en Del Skaden. — For saavel Vintersæd som Vaarsæd gjorde Foraarskulden sig gældende, saa Markerne saa ikke særlig godt ud paa Overgangen fra Foraars til Sommer. I Slutningen af Maj begyndte Manglen paa Nedbør at mærkes, og i Løbet af Juni hemmedes Væksten stærkt af Tørke de fleste Steder. I Nordjylland, paa Djursland og Strækninger af Nordvestsjælland gjorde Regnmanglen sig dog mindre gældende, men til Gengæld rantes det sydlige Midt- og Vestjylland meget haardt, saa Kornafgrøderne her kun naaede en kummerlig Udvikling. Høstudsigterne var derfor yderst forskellige fra Egn til Egn, og selv om Juliregnen bevirkede en Udjævning, var Skaden dog adskillige Steder uoprettelig.

Det frodige Vejr i de sidste Uger forud for Høst udløste en særdeles kraftig Genvækst af grønne Rodskud, der ikke naaede at sætte Kærne, men som var til adskilligt Besvær under Bjærgningen. Byget og lidet tørrende Vejr

Tabel 4. Høstudbytte i Mill. hkg Kærne, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Hvede	3,3	3,7	4,6	4,1
Rug	2,5	2,5	2,8	2,4
Byg	9,9	11,0	13,6	12,3
Havre	9,8	10,3	11,5	10,0
Blandsæd	7,8	7,5	8,0	6,8
Korn ialt (uden Bælgæd)	33,3	35,0	40,5	35,6

vanskeliggjorde Mejning og Indkørsel, og Kvaliteten af de indbjærgede Afgrøder var langt fra god overalt.

Kornhøstens Størrelse fremgaar af Tabel 4. Det samlede Udbytte af Kornarterne blev 35,6 Mill. hkg, hvilket omtrent svarer til Middelhøst. Femaaret 1932/36 gav et aarligt Gennemsnitsudbytte paa 33,3 Mill. hkg, men der maa tages Hensyn til, at et stigende Udbytte er „normalt“ under danske Forhold og har været det i en lang Aarrække. Endelig maa det erindres, at Kornarealet siden 1932/36 er udvidet med 2,6 pCt. — Naar Kornhøsten i 1939, trods ondartet Tørkeskade paa visse Egne, dog naaede normal Størrelse, maa det skyldes, at andre Egne har haft over normalt Udbytte. Dette gælder det nordlige Jylland og vel ogsaa betydelige Strækninger paa Øerne. — Hvedehøsten var god, Rughøsten derimod utilfredsstillende, hvilket hænger sammen med, at Rugen er stærkt repræsenteret paa de mest tørkeramte Egne. Bygudbyttet var en Del over Middel, hvorimod Havren kun gav en ret lille Høst, hvilket ogsaa for denne Arts Vedkommende hænger sammen med forholdsvis stor Udbredelse i Tørkeomraadet i Jylland, navnlig gør dette Forhold sig stærkt gældende i Forbindelse med den ringe Høst af Blandsæd.

Rodfrugter. Areal tallene i Tabel 5 fortæller om et forholdsvis konstant Rodfrugtareal i de senere Aar. For de enkelte Arter er der dog betydelige Forskydninger. Bestræbelsen for at skaffe Roefoderet frem i mere koncentreret Stand har paany givet Fodersukkerroerne

Tabel 5. Roearreal i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Runkelroer	149,2	143,9	147,9	139,9	÷ 6,2	31,3
Fodersukkerroer	9,2	17,2	29,8	43,1	+368,5	9,6
Kaalroer	207,8	197,4	188,8	189,6	÷ 8,8	42,3
Turnips	25,8	16,5	14,1	11,7	÷ 54,7	2,6
Gulerødder	4,6	4,1	4,3	4,6	—	1,0
Sukkerroer til Foder	6,2	16,2	21,1	20,0	+222,6	4,5
Sukkerroer til Fabrik	40,1	40,0	38,0	38,3	÷ 4,5	8,6
Cikorierødder	0,5	0,4	0,4	0,6	+ 20,0	0,1
Roeareal	443,4	435,7	444,4	447,8	+ 1,0	100,0

en meget betydelig Fremgang, idet man i 1939 var naet op paa et Areal af 43 Tusind ha, eller ca. 5 Gange saa stort Areal som i Gennemsnit af Femaaret 1932/36. Til Afbalancering er det i 1939 navnlig Runkelroearaelet, der er blevet indskrænket, tidligere var det Kaalroerne, det gik ud over, men Arealet med disse Roer har holdt sig uforandret fra 1938 til 1939. Arealet med Sukkerroer til Foderbrug, der var under stærk Udvikling i en Aarrække, er ikke blevet udvidet i 1939, tværtimod er der Tale om en lille Tilbagegang. Det ser ud til, at Vejen mod mere tørstofrige Foderroer nu gaar over Fodersukkerroer i Stedet for de egentlige højprocentige Roer. Det maa beklages, at man ikke i langt højere Grad betjener sig af Dyrkningen af Sukkerroerne, som udbyttmæssigt og fodringmæssigt har Fortrinet. Paa de udstrakte Sandjordsarealer i Midt-, Vest- og Nordjylland kan man udmærket være tjent med at dyrke disse Roer. Men ellers er det kun rimeligt, at den store Fremgang falder paa Fodersukkerroerne, hvoraf de senere Aar har bragt værdifulde Stammer. Paa de lermuldede Jorder raader man endnu ikke over en tilfredsstillende Arbejdstechnik for Optagning og Rengøring af Sukkerroer. En Overgang fra de gamle Roetyper paa 11—13 pCt. Tørstof til Fodersukkerroer med 16—18 pCt. er et stort Fremskridt, og man kan jo altid gaa videre. Maalet maa være

snarest muligt at faa afløst Runkelroerne og forøvrigt ogsaa en væsentlig Del af Kaalroerne, især paa Egne, hvor disse sidstnævnte er usikre paa Grund af de senere Aars hyppige Topsygdomme.

Roerne saædes tidligt, og Gennemspiringen og den senere Udvikling i Udtyndings- og Renhakkingsperioden forløb uden større Vanskeligheder. Angreb af Skadedyr o. l. i Forsommertiden gjorde sig ikke stærkt gældende. Regnen i Slutningen af Juli sammen med gunstige Temperaturforhold udløste en særdeles kraftig Vækst, der fortsatte i August. Paa dette Tidspunkt var Udsigterne for en stor Roehøst meget lovende. En Tørkeperiode i September hemmede imidlertid Væksten, navnlig gik det ud over Kaalroerne, der samtidig blev stærkt angrebet af forskellige Sygdomme, navnlig Krusesyge og dens Følgesygdom Bakteriose. Disse Sygdomme gjorde sig, saavidt det skønnes, ogsaa gældende i vestjydske og nordjydske Egne, hvor man tidligere i mindre Grad har regnet med dem som virkelige Vanskeligheder for Kaalroeaflen. Det kølige og barske Vejr i Oktober ødelagde for en stor Del Roetoppen, saa en mere intensiv Udnyttelse til Foder, som mange var indstillet paa paa Grund af den truende Proteinmangel, vanskeligt lod sig praktisere. — Roernes Sammenkørsel og Nedkuling forløb under jævnt gode Forhold. Holdbarheden viste sig i Almindelighed at være god ogsaa for Kaalroernes Vedkommende, idet Bakterioseangrebet var standset inden Optagningen. En betydelig Del af Roeholdningerne led dog Skade paa Grund af den ualmindelig haarde Frostvinter.

Høstudbyttet findes opgjort i Tabel 6. Det ses, at hele Landets samlede Avl af Foderroer i 1939 er opgjort til 244 Mill. hkg, hvilket er en Del over Høsttallene for 1938 og 1937. Under Hensyn til de foran omtalte Arealforskydninger vil det fremgaa af Oversigten, at Udbyttet af de forskellige Roearter har været meget tilfredsstillende. Det maa dog nævnes, at de af *J. C. Lunden* foretagne

Beregninger over Tørstofindholdet og Foderværdien viser, at Runkelroerne havde $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ pCt. over normalt Tørstofindhold, men Kaalroerne $\frac{1}{2}$ — 1 pCt. under. Alt taget i Betragtning har Aaret 1939 været mere gunstigt for Bederoerne end for Kaalroerne.

Tabel 6. Høstudbytte i Mill. hkg Roer, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Runkelroer	95,9	88,5	90,5	88,7
Fodersukkerroer		9,0	15,2	23,3
Sukkerroer til Foder	—	6,4	8,4	8,5
Kaalroer	122,3	112,3	114,8	117,0
Turnips	12,0	6,9	6,4	5,4
Gulerødder	1,5	1,3	1,3	1,4
Foderroer ialt	—	224,4	236,6	244,3
Sukkerroer til Fabrik	—	15,0	13,6	16,0
Cikorierødder	—	0,1	0,1	0,1

Sukkerroer til Fabriksbrug lagde i 1939 Beslag paa 38,3 Tusind ha (Tabel 5) eller omtrent samme Areal som de nærmest foregaaende Aar. Paa Grundlag af Meddelelser fra A/S De danske Sukkerfabrikker kan anføres følgende Oplysninger om Produktionen i 1939 og de nærmest følgende Aar:

	1935	1936	1937	1938	1939
hkg Roer pr. ha	353	340	370	331	405
Sukkerindhold pCt.	16,8	17,6	17,4	15,8	16,7
Betaling pr. hkg Roer	220	220	240	247	250

Det fremgaar heraf, at 1939 har givet et godt Avlsresultat, idet Roeudbyttet ligger væsentligt over de foregaaende Aars Udbytte, og Sukkerprocenten er omkring det normale. Man har ikke tidligere været oppe paa saa stort et Roeudbytte pr. ha. Betalingen pr. hkg Roer er steget en Del, og for 1939 er der Mulighed for Efterbetaling udover de anførte 250 Øre. — Efter Statistisk Departement er Aarets samlede Sukkerhøst opgjort til 239,7 Mill. kg Sukker mod 182,6 Mill. kg i 1938 paa samme Areal. Udbyttet af Sukker pr. ha er beregnet til 6300 kg

mod 4800 i 1938 og 6000 i 1937, der ligeledes var et særdeles godt Sukkeraar.

Kartofler. Som det fremgaar af Tabel 2 blev Kartoffelarealet stærkt formindsket i 1939. Arealet omfattede i dette Aar 68,2 Tusind ha mod 79,3 Tusind ha 1938. Formindskelsen andrager ikke mindre end 14 pCt. og maa sikkert forklares som en Reaktion overfor de lave Priser, der betaltes for Kartofler af Høst 1938.

Kartoflerne udvikledes ret langsomt i det tørre kølige Foraar, men de voksede meget stærkt til i Juli—August. Paa dette Tidspunkt saa Avlen meget lovende ud. Skimmelen gjorde sig stærkt gældende fra Midten af August. Angrebet varierede i Styrke fra Egn til Egn efter Temperatur- og Nedbørsforholdene, og Skaden var betydelig paa de mest modtagelige Sorter, eller hvor Sprøjtning ikke var gennemført med tilstrækkelig Omhu. Optagning skete under jævnt gode Forhold, og Kvaliteten var gennemgaaende tilfredsstillende, idet Angreb af Skurv og Skimmel var mindre udbredt end tidligere Aar. Smælderlarverne gjorde stedvis en Del Fortræd, dette Skadedyr kan være meget generende i Forbindelse med Avl af Spise- og Læggekartofler.

Høstudbyttet for hele Landet opgives saaledes:

	1932/36	1937	1938	1939
Mill. hkg Kartofler	13,0	13,2	14,3	12,0

Der er altsaa ikke naaet nogen stor Kartoffelhøst i 1939, men tages Nedgangen i Areal i Betragtning, maa Udbyttet dog betegnes som middel. Tørstofindholdet var ret lavt og nærmest lavere paa Øerne end i Jylland.

Afsætningen af Kartofler til Spritfabrikkerne blev for Aaret 1939 386 Tusind hkg mod 375 Tusind hkg 1938. Kartoffelmelsfabrikkerne aftog 728 Tusind hkg, hvilket er en Del mere end sædvanligt, idet det normerede Aarsforbrug er 600 Tusind hkg. Afsætningen til Eksport androg i Tiden fra 1. April 1939 til 1. April 1940 ialt 346 Tusind hkg mod 205 Tusind Aaret før. Af Eksportkvantaet

Tabel 7. Eksporten af Læggekartofler, 1000 hkg.

	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Up to date	40,1	126,0	105,3	114,8
King Edward	3,1	19,1	2,9	4,9
Royal Kidney	3,9	7,5	11,2	5,7
Svaløf Birgitta	0,3	15,4	0,6	5,3
Alma	0,1	14,9	24,1	37,9
Majestic	—	1,5	2,4	2,2
Andre	2,3	6,7	4,7	7,8
	49,8	191,1	151,2	178,6

1939/40, altsaa efter Høst 1939, udgjorde 167 Tusind hkg alm. Handelskartofler, og Resten, 179 Tusind hkg, er eksporteret under Betegnelsen Læggekartofler og er vel ogsaa for Størsteparten anvendt hertil. Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme, der har meddelt forannævnte Tal for Eksportmængder, specificerer Læggekartoffeleksporten for Sorter som anført i Tabel 7. Det fremgaar af denne Oversigt, at Up to date fremdeles er Hovedsorten i denne Eksport, men Alma arbejder sig fremad, hvorimod King Edward og Royal Kidney, der i enkelte Aar har været afsat i ret betydelige Mængder, nærmest er i Tilbagegang. Læggekartoflerne, der tidligere navnlig gik til Sydamerika og Middelhavslandene, har i 1939/40 været afsat i meget store Mængder til Schweiz, der i dette Aar aftog 78,8 Tusind hkg, derefter følger Argentina med 54,0 Tusind hkg, Uruguay med 43,6 Tusind hkg, Resten er fordelt paa en Række Lande.

Salget af Kartofler af Høsten 1939 paa Hjemmemarkedet skete til stigende Priser, idet Sæsonen blev indledet med Priser paa 5—7 Kr. pr. hkg til Avler, men i Løbet af Efteraaret og Vinteren steg Prisen helt op til 12—15 Kr. eller endnu højere hen mod Foraaret. Det var den ualmindelig haarde Frostvinter, der vanskeliggjorde Leveringen og iøvrigt medførte betydelige Ødelæggelser af Beholdningerne, saa der ved Sæsonens Slutning indtraadte ligefrem Kartoffelmangel.

Tabel 8. Græs- og Grøntoderareal i 1000 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Indenfor Omdriften						
Grønfoder	12,0	8,5	8,5	7,7	÷35,8	0,6
Lucerne	13,0	18,1	18,5	19,4	+49,2	1,6
Kløver og Græs til						
Høslæt	261,3	279,1	226,6	237,7	÷ 9,0	19,1
Græsning	442,0	405,2	467,5	462,1	+ 4,3	37,1
Ialt i Omdriften	728,3	710,9	721,1	726,9	÷ 0,2	58,4
Udenfor Omdriften						
Var. Græs til						
Høslæt	36,1	40,0	29,5	33,0	÷ 8,6	2,6
Græsning	174,8	179,8	177,7	186,3	+ 6,2	14,9
Eng o. l. Arealer til						
Høslæt	100,6	95,8	88,5	81,8	÷12,4	6,6
Græsning	113,3	123,4	129,4	124,1	+ 8,7	10,0
Fællede, Strandmarker						
o. l.	109,5	123,1	113,5	93,4	÷15,0	7,5
Ialt udenfor Omdrift.	534,3	562,1	538,6	518,6	÷ 2,9	41,6
Ialt Græs og Grønfoder	1262,6	1273,0	1259,7	1245,5	÷ 1,4	100,0

Græs og Grønfoder. Af Tabel 8 fremgaar, at der er sket væsentlige Forskydninger i Græsdyrkingen indenfor og udenfor Omdriften. En lille Fremgang for Græsarealet i Omdriften, som indledtes i 1938 efter et kraftigt Fald i foregaaende Aar, er fortsat i 1939. Denne Forskydning, der altsaa endnu er uden større reel Betydning arealmæssigt set, falder sammen med en ret udbredt Opfattelse gaaende ud paa, at en Del varige Græsarealer, der var udlagt paa Bekostning af Sædskiftegræsmarker, igen bør afløses af saadanne kortvarige Udlæg. Den varige Hvidkløvergræstype hører saa afgjort hjemme paa lave, nogenlunde fugtighedssikre Arealer, og saadanne findes i stor Udstrækning navnlig i Jylland, men hvor man er henvist til Græsudlæg paa Højbundsjord, vil den kortvarige Type, hvor Rødkløver er bærende Bælgplante, være at foretrække, og den Slags Græsmarker hører naturligt hjemme i Sædomløbet. — Iøvrigt frem-

gaar det af Oversigten, at Lucernearealet, der var under stærk Udvikling i Aarene indtil 1937, ikke er udvidet væsentligt det sidste Par Aar, man er endnu ikke naaet videre end til 19 Tusind ha, hvilket skulde synes at være alt for lidt i Betragtning af de meget store Fordele, Lucernen byder i tørre Aar. — Det bemærkes, at det ogsaa i 1939 var et ret lille Areal af Kløver og Græs indenfor Omdriften, der blev benyttet til Høslæt. I den tørre Forsommer var der Brug for Arealerne til Afgræsning. Det samme gør sig gældende for Arealerne udenfor Omdriften, hvor saavel det varige Græs som Engarealerne i forholdsvis stor Udstrækning maatte anvendes til Græsning. Arealerne, der er betegnet Fællede, Strandmarker o. lign. er anført med mindre Tal end sædvanligt, men efter Statistisk Departements Meddelelser bør der ikke lægges nogen egentlig Vægt paa denne Forskydning, idet man ved Tællingen 1939 har haft vanskeligt ved at skelne mellem de nævnte Arealer og Moser m. v., som ikke regnes med til Landbrugsarealet. Af den nævnte Grund vil Forskydningen nedad i det samlede Areal for Græs og Grønfoder være at betragte som usikker.

Vækstbetingelserne var ingenlunde gode for Græsmarkerne i Foraaret. Vejret var køligt, og Manglen paa Nedbør gjorde sig ret snart gældende. I April og Maj blev det derfor ikke til ret meget med Græsvæksten, og da man naaede ind i Juni, og Varmen begyndte at gøre sig gældende, var Manglen paa Nedbør blevet den begrænsende Faktor. Høhøsten blev derfor meget lille, selv om der kunde suppleres ved Bjærgning af en ret stor anden Slæt, Betingelserne herfor var i Slutningen af Juli og i August de fleste Steder god. I den egentlige Høbjærgningsperiode i Slutningen af Juni og først i Juli var der forøvrigt Vanskeligheder nok med at faa Høet tørt, og det viste sig atter, at Bjærgning paa Rytter havde meget store Fortrin. — Selv om Græsningen var meget sparsom i Foraar og Forsommer, blev Sommeren 1939 dog ikke saa ringe en Græsningssommer, naar alt tages i Betragtning.

I Juli og August og tildels i September var der mere end rigeligt af Græs, og de Steder, hvor Siloer var til Raadighed, benyttede man Lejligheden til at bjærge Overskudet som Ensilage, men desværre var det endnu i 1939 Undtagelsen, at man var i Stand til at gennemføre Ensilering i større Udstrækning. Under den truende Mangel paa Tilførsel af Kraftfoder var man indstillet paa at udnytte Græsningen stærkt i Efteraarstiden, men Kulden i Oktober standsede Væksten og drev Kørne fra Marken trods alle gode Forsætter.

Tabel 9. Høstudbytte af Hø og Græsning, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Agerhø, Mill. hkg	14,3	16,9	12,1	11,6
Enghø, Mill. hkg	5,3	5,6	4,4	4,0
Hø ialt, Mill. hkg	19,6	22,5	16,5	15,6
Græsning, Mill. Afgrødeenheder	27,1	27,6	28,7	28,6

Af Tabel 9 fremgaar det, at Høstudbyttet for saavel Agerhø som Enghø i 1939 blev det laveste, der er konstateret i en Aarrække. Derimod naaede man for Græsningen, maalt i Afgrødeenheder, op paa meget nær samme Udbytte som 1938 og en Del over 1937 samt Femaaret 1932/36.

Tabel 10. Høstudbytte i Mill. Afgrødeenheder, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939
Kærne	31,0	32,7	37,9	33,3
Halm	9,2	9,4	11,3	9,3
Kornafgrøder ialt	40,2	42,1	49,2	42,6
Roer og Kartofler	30,6	32,5	31,9	33,8
Grønfoeder, Hø og Græsning	35,0	36,6	35,3	34,8
Høsten ialt	105,8	111,2	116,4	111,2

Det samlede Høstudbytte fremgaar af Tabel 10. Hovedafgrøderne er her maalt i Afgrødeenheder (svarende til 100 kg Byg eller 100 F. E.). Det ses, at den samlede Kornavl for Kærne og Halm omtrent har været som i 1937, væsentligt under 1938, men en Del højere end Fem-

aaret 1932/36. For Roer og Kartoffler naaedes i 1939 højere Tal end de 2 foregaaende Aar. Udbyttet var paa Højde med Avlen af disse Afgrøder i 1936, der gav den hidtil største Rodfrugthøst. For Grønfoder og Græsning blev det samlede Tal for 1939 lidt lavere end nærmest foregaaende Aar, for alle Afgrøder under et naaedes 111,2 Mill. Afgrødeenheder, hvilket maa betegnes som en jævn Middelhøst. Det fremgaar af Oversigten, at Aaret 1939 ikke kunde maale sig med 1938, navnlig ikke hvad Kornafgrøder angaar, derimod var Rodfrugtudbyttet højere.

Tabel 11. Frøavlsarealer i 100 ha, hele Landet.

	1932/36	1937	1938	1939	% Fremgang fra 1932/36 til 1939	Forholdstal 1939
Runkelroer og Fodersukkerroer	19,2	14,0	12,3	16,3	÷ 15,1	4,0
Kaalroer og Turnips	16,8	13,9	13,8	14,5	÷ 13,7	3,5
Sukkerroer	11,6	6,8	4,3	2,9	÷ 75,0	0,7
Rødkløver, tidlig	14,3	27,7	23,9	31,7	+121,7	7,7
Rødkløver, sildig	22,8	43,6	33,3	28,6	+ 25,4	7,0
Hvidkløver	26,6	37,1	29,6	27,1	+ 1,9	6,6
Andre Græsmarksbælgpl.	9,5	12,4	11,8	12,6	+ 32,6	3,1
Bælgpl. og Græsser i Bland.	4,2	3,5	2,7	3,6	÷ 14,3	0,9
Græsser	169,7	207,6	175,9	229,0	+ 35,0	55,9
Andet Mark- samt Havefrø	23,9	30,2	33,0	43,6	+ 82,4	10,6
Ialt Frøareal	318,6	396,8	340,6	409,9	+ 28,7	100,0

Frøavlens. Arealet udvidedes paany i 1939 og passerede atter de 40 000 ha (Tabel 11). Fremgangen faldt særlig paa Rodfrugter og tidlig Rødkløver, hvorimod sildig Rødkløver og Hvidkløver gik en Del tilbage. Græsfrøarealet udvidedes betydeligt.

Vækstbetingelserne var ret forskellige for de enkelte Frøsorter. I ikke faa Tilfælde bar Markerne Præg af mindre gode Udlægsbetingelser i 1938, men navnlig øvede det kolde, tørre Foraars Indflydelse paa Udviklingen. Avlen af Roefrø blev dog gennemgaaende tilfredsstillende, Græsmarksbælgplanterne gav derimod meget forskel-

ligt Udbytte, Hvidkløver var saaledes i en Del Tilfælde totalt mislykket, og som Helhed blev Høsten af denne Art meget lille, idet Forsommertørken og den paafølgende frodige Periode gav meget uens Udvikling og gennemgaaende daarlige Modningsbetingelser. Rødkløver derimod gav et jævnt godt Udbytte. For Græsserne opnaaedes ligeledes ret tilfredsstillende Udbytte, dog varierende stærkt efter Arterne.

Der foreligger endnu ikke endelig Opgørelse over Frøhøstens Størrelse 1939. Der henvises til senere Redegørelse i „Tidsskrift for Planteavl“, „Tidsskrift for Frøavl“ samt „Dansk Frøavl“.

Andre Afgrøder. I Arealstatistikken samles en Række Afgrøder under Betegnelsen „Andre Høstarealer“. Det drejer sig om Boghvede, Hør, Spergel, Kommen o. l., endvidere Havesager i Marken m. v. Disse Arealer opgøres for 1939 til ialt 8,4 Tusind ha. Det bemærkes dog, at man ved Optællingen har overført Arealet for Havesager i Marken fra 1938. Arealerne er som Helhed uforandrede fra de nærmest foregaaende Aar. Tallet 8,4 Tusind ha viser, at disse Afgrøder er uden egentlig Betydning for det almindelige Landbrug, tilsammen har de i 1939 kun lagt Beslag paa 0,3 pCt. af det samlede Landbrugsareal. For enkelte Landbrug, hvor denne specielle Avl af Handelsafgrøder er taget op, kan Sagen derimod have stor Betydning, og iøvrigt har den senere Tids Udvikling henimod ringere Forsyningsbetingelser vist, at det nu vilde være en Fordel, om en Del af de nævnte Afgrøder havde været taget stærkere i Brug, end Tilfældet er. Ingen kan dog bebrejdes noget i denne Forbindelse. Som Helhed har Afgrøderne faaet den Placering, som de økonomiske Muligheder har berettiget dem til, og endelig er det jo saadan, at for adskillige af de under Gruppen hørende Afgrøder, hvoraf enkelte har været stærkt omtalt i Pressen, kun skal dyrkes i meget ringe Omfang, inden Landets Behov er dækket.

Selv om Diskussionen om Spindplanter og Olieplanter først rigtig tog Fart, efter at der var disponeret over Landbrugsarealerne i 1939, var man dog fra flere Sider opmærksom paa, at der muligvis her laa en Chance, og at det vilde være heldigt for Landet, om man i Tide indstillede sig paa Dyrkning af disse Afgrøder, hvoraf navnlig skal nævnes Spindhør og Oliehør. Spindhørren har i de seneste Aar faaet en forholdsvis god økonomisk Placering, hvilket har medført, at man dels fra Forsøgsvirksomhedens Side og dels ogsaa gennem Dyrkning i Praksis, har indhentet gode Erfaringer. Selve Arealet var dog i 1939 ikke naaet videre end til ca. 500 ha. Ogsaa for Oliehør foreligger der ret gode forsøgsmæssige Dyrkningsresultater, og enkelte gennemførte i 1939 en praktisk Avl i større Stil og med godt Resultat.

Det vil fremgaa af foranstaaende, at Avl af Planteprodukter til direkte industriel Udnyttelse her i Landet kun er af ganske ringe Omfang, naar bortses fra Levnedsmiddel- og Gæringsindustrierne. Det er muligt, at Fremtiden vil bringe en Ændring i dette Forhold, og naturligvis vil man fra Landbrugets Side støtte en Udvikling i den Retning, saa snart en naturlig Basis herfor er tilstede, og Avlen økonomisk set er bærende.

Brakarealerne omfattede i 1939 tilsammen 31,4 Tusind ha, hvoraf 14,4 Tusind ha er Helbrak og 17,0 Tusind ha Halvbrak. Det samlede Brakareal var i 1938 32,5 Tusind ha, og gaar man Aarene tilbage, vil det ses, at Brakarealet er jævnt reduceret. I 1929 var Arealet 66 Tusind ha. Der har saaledes i den forløbne 10-Aarsperiode været Tale om en Halvering. Det er vel ikke sandsynligt, at denne Udvikling fortsætter, idet man i Virkeligheden kan sige, at Brakning nu er uden væsentlig Betydning. For saa vidt kan det være en Tilfredsstillelse at konstatere, at man i dansk Landbrug har fulgt Parolen, at Jorden skal bære Afgrøde hvert Aar. Forsøgsmæssige Undersøgelser tyder afgjort paa, at Brakken som almindelig Kulturforan-

staltning ikke har den Betydning, som man var tilbøjelig til at tillægge den i ældre Tider. Der sker i hvert Fald det ved Brakning, navnlig Helbrak, at Jorden tappes for en Del af sit Næringsindhold paa Grund af Omsætning med paafølgende Udvaskning. — Men der er ogsaa en anden Side ved Brakspørgsmaalet, som skal nævnes: Ukrudtsbekæmpelsen. Selv om der vel i Almindelighed er sket en Udvikling til det bedre paa dette Omraade, er der endnu langt igen, og de allersidste Aar synes ikke at have forbedret Stillingen. Der kan nævnes et og andet til Undskyldning, saaledes Vanskelighederne ved at skaffe Arbejdskraft og endvidere de tørre Aar, hvor Afgrøderne stedvis har svigtet og derved har givet for god Plads for Ukrudtet. Heldigvis ser det ud til, at man har saa gode Midler ihænde i Ukrudtsbekæmpelsen, saa Brak ikke skulde være nødvendig til Opnaelse af rene Marker; det gælder bare om at faa Landbruget til at udnytte Forsøgenes Anvisninger.

Tabel 12. Forbruget af Kunstgødning, hele Landet.

	Forbrug i 1000 t pr. 1. Juli			
	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39
18 % Superfosfat	363,0	360,2	385,2	387,7
40 % Kaligødning	81,1	87,9	104,0	111,6
Kalksalpeter	102,1	109,6	116,3	118,2
Chilesalpeter	39,3	41,7	56,7	62,5
Natronsalpeter	5,9	6,0	9,9	9,1
Sv. Ammoniak	39,6	42,5	42,4	39,4
Kalkkvælstof	2,1	2,5	2,8	2,9
Nitrophoska	1,2	1,4	1,7	1,9

Forbruget af Kunstgødning belyses af Oversigterne i Tabel 12 og Tabel 13. Denne Statistik er udarbejdet af Gødningsfirmaerne og svarer til Forbrugsaar, idet Deling efter Landbrugets Indkøb er sket pr. 1. Juli. Det ses, at Superfosfatforbruget 1938/39 har været omtrent som for 1937/38. Der synes at være indtraadt en Standsning i det stigende Forbrug for denne Gødning, derimod er Kaliforbruget atter steget væsentligt, og for Sal-

petergødningerne ses ligeledes et øget Forbrug, hvorimod Sv. Ammoniak er gaaet lidt tilbage. Kalkkvælstof, der i alt væsentligt anvendes til Ukrudtsbekæmpelse, er ligeledes anvendt i uforandrede Mængder. Imidlertid kunde man have anvendt betydeligt mere, saafremt Landet havde været forsynet hermed, da Ukrudtsbekæmpelsen skulde iværksættes. Det vil være heldigt, om man ad Aare vil være i Stand til fuldt ud at dække Behovet paa dette Omraade, der synes glædeligvis at være stigende Interesse for Anvendelse af kemiske Midler til Bekæmpelse af korsblomstret Ukrudt, og blandt Midlerne indtager Kalkkvælstof en fremtrædende Stilling.

Tabel 13. Egnenes forholdsvis Kunstgødningsforbrug 1938/39.

	15 $\frac{1}{2}$ % Kvælstofgød.	kg pr. ha		Forholdstal for rene Næringsstoffer		
		Superfosfat	Kali-gød.	Kvælstof	Fosfors.	Kali
Sjælland	99	86	28	100	100	73
Bornholm	82	120	32	100	170	101
Lolland-Falster . . .	176	184	45	100	121	67
Fyn	102	95	30	100	108	77
Østl. Jylland	79	124	33	100	182	109
Nordl. —	59	134	32	100	262	138
Vestl. —	57	136	41	100	279	186
Sydl. —	60	112	40	100	218	173
Hele Landet	78	121	35	100	180	115

Oversigten i Tabel 13 over de enkelte Egenes forholdsvis Forbrug af Kvælstof,- Fosforsyre- og Kaligødning har betydelig Interesse. Øerne er foran i Kvælstofforbrug. Naar Lolland-Falster her indtager en Særstilling, maa en Del af Forklaringen skyldes de store Sukkerroearealer, som har et betydeligt Kvælstofbehov. Lavest ligger Jylland, og navnlig synes man at holde igen med Kvælstofanvendelsen paa de lettere Jorder, der er mest udbredt i Nord-, Vest- og Sydjylland. Det er vel ikke umuligt, at den økonomiske Grænse for disse Arealer ligger lidt lavere end for de bedre og mere dyrkningssikre Jorder, men saa stor en Forskel, som Tallene giver Udtryk for, er der dog sikkert ikke Tale om, de lette Jorder træ-

ger i høj Grad til Kvælstof. Man kan ikke frigøre sig for en Mistanke i Retning af, at man paa visse Strækninger i Jylland i lovlig høj Grad er tilbøjelige til at flutte sig noget med Superfosfat paa Kvælstofgødningens og muligvis ogsaa paa Kaligødningens Bekostning. Fortsat og udvidet Forsøgsarbejde vil alene kunne bringe det nødvendige Korrektiv paa dette Omraade.

Tabel 14. Priser paa Planteavlprodukter, Kr. pr. 100 kg.
(Efter Det landøkonomiske Driftsbureau, 1. Juli—30. Juni.)

	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Hvede, Sælger	13,67	19,46	18,22	14,57	(18,72)
Byg 2rd. —	12,26	17,54	17,46	12,27	(18,00)
Havre —	13,10	16,25	16,20	12,42	(18,32)
Havrehalm	2,64	3,75	3,01	2,87	3,86
Kartofler (Sælgers St. Sj.)	6,95	7,80	5,72	5,02	10,55
Sukkerroer	2,20	2,20	2,40	2,38	2,50
Runkelroefrø	100,00	50,00	52,00	58,00	80,00
Kaalroefrø	38,00	54,00	50,00	46,00	80,00
Hundegræsfrø	45,00	70,00	84,00	92,00	88,00
Indekstal for Planteprodukter (1909/14 = 100)	101	127	116	106	149
Indekstal for Husdyrprodukter (1909/14 = 100)	117	118	129	129	138

Til Oplysning om Prisforholdene anføres i Tabel 14 efter Det landøkonomiske Driftsbureau Gennemsnitsnoteringer for Aaret 1939/40 (1. Juli—30. Juni) samt de nærmest foregaaende Aar. Pristallene for 1939/40 dækker saa nogenlunde Afsætningsperioden for Høst 1939, og det ses, at der er sket væsentlige Prisstigninger paa forskellige Omraader, navnlig er Kornpriserne gaaet stærkt op. Naar Tallene herfor anføres i Parentes, er det Udtryk for, at Omsætning og Prisdannelse ikke har formet sig frit. Meget snart efter Krigsudbruddet i September indførtes Maksimalpriser, der laa væsentligt over de tidligere fastsatte Minimalpriser. Grundet paa Kornknaphed, navnlig efter at Tilførsel udefra var standset ved Begivenhederne den 9. April 1940, viste det sig henimod

Høstaarets Slutning vanskeligt i det frie Marked at købe Korn til Maksimalpriser. I det hele taget gik det saadan, at de i Kornloven anviste Veje for Fordeling og Omsætning af Landets Kornreserver ikke slog til overfor de af Krigsforholdene fremkaldte tildels uforudsete Vanskeligheder. Kræfter, der virker i Retning af fri Omsætning og Prisdannelse, gjorde sig efterhaanden stærkt gældende, — ogsaa af den Grund er de i Tabel 14 for 1939/40 anførte Kornpriser kun et delvis rigtigt Udtryk for, hvad der er opnaaet ved Kornsalg. — Halmpriser og Kartoffelpriser ses at være steget stærkt, det er Prisdannelse og Prisdannelse, gjorde sig efterhaanden stærkt gældende, — ogsaa af den Grund er de i Tabel 14 for 1939/40 anførte Kornpriser kun et delvis rigtigt Udtryk for, hvad der er opnaaet ved Kornsalg. — Halmpriser og Kartoffelpriser ses at være steget stærkt, det er Prisdannelse og Prisdannelse, gjorde sig efterhaanden stærkt gældende. Ligeledes er Prisstigningen udpræget for Roefrø, derimod er der Tale om et lille Fald for Hundegræsfrø. Indextallet med 1909/14 = 100 bliver for Plante produkter 149, men for Husdyrprodukter kun 138. I Betragtning af de to Index-tals Stilling i de foregaaende Aar, maa der konstateres en Udvikling til Fordel for Plante produktionen. Navnlig er Stillingen bedret i Sammenligning med 1938—39.

I Forbindelse med Omtalen af Mulighederne for Afsætning er det af Interesse, at der ogsaa for Aaret 1939 (Kalenderaaret) har været Tale om en betydelig Eksport af Plante avls produkter, saaledes som det fremgaar af Tabel 15 (Statistisk Departement). Afsætningen af Byg, der væsentligst anvendes som Maltbyg, er dog gaaet adskilligt tilbage. Kartoffeleksporten er tidligere omtalt. Afsætningen af Græsfrø og Roefrø ligger over de to foregaaende Aars, og navnlig er de hjembragte Beløb væsentlig større.

Tabel 15. Udførsel af Planteavlsprodukter.

	1937		1938		1939	
	Mill. kg	Mill. Kr.	Mill. kg	Mill. Kr.	Mill. kg	Mill. Kr.
Byg	141,1	17,1	106,6	16,0	87,3	10,9
Andet Korn	39,2	7,8	14,0	2,4	6,2	1,1
Kartofler	58,9	6,0	20,0	1,9	34,6	3,4
Græsfrø	9,0	7,6	11,4	8,9	11,9	13,1
Roefrø	1,8	1,2	1,8	1,1	3,6	2,7

Direkte Afsætning af Planteprodukter, hvad enten der tænkes paa Hjemmemarkedet eller Salg til Eksport, kan i en Række Enkelttilfælde være af stor Betydning, men som Helhed er det en forholdsvis ringe Part af Landets samlede Høst, der omsættes paa denne Maade. Foretages en Vurdering af den samlede Høst i Afgrødeenheder, vil Afsætningen af Korn til Mel og Gryn m. v., Sukkerroer til Sukker, Kartofler til Konsum og Melfremstilling og endelig særlige Afgrøder til industriel Forarbejdelse ialt kun andrage omkring en Tiendedel af Høstudbyttet — de ni Tiendedele er man henvist til at anvende til Opfodring paa Husdyrene. Saadan har det været i en lang Aarrække, og 1939 dannede ingen Undtagelse i den Henseende.

Hvordan Udviklingen fremtidig vil forme sig, er det ikke Opgaven her at vurdere. Det maa haabes, at de Vanskeligheder for Opretholdelse af normale Produktionsforhold indenfor Landbruget, som gør sig stærkt gældende for Tiden, maa kunne overvindes, og at det vil vise sig, naar Udviklingen igen bærer fremad, at den værdifulde Del af Landbrugets Produktionsapparat, som er opbygget gennem ihærdigt og maalbevidst Arbejde i de mange Enkeltbedrifter og i fælles Virke, maa være bevaret, saa Grundlaget for Genrejsning og nye Fremskridt er til Stede.